

La Gervaise havia esperat en Lantier fins a les dues de la matinalada. Després, tremolant de cap a peus per haver-se quedat en camisa de dormir a l'aire viu de la finestra, es va endormiscar estesa de través al llit, enfebrada, amb les galtes amarades de llàgrimes. Feia vuit dies que, quan sortien del Veau à Deux Têtes, on sopaven, l'home l'enviava a dormir amb la canalla i no apareixia fins a altes hores de la nit i li donava com a excusa que havia estat buscant feina. Aquella nit, mentre esperava que tornés, li havia semblat veure que entrava a la sala de ball Grand-Balcon,³ les deu finestres enceses de la qual il·luminaven amb un llenç de flames la colada negra de la circumval·lació;⁴ i havia albirat la petita Adèle, una brunyidora que sopava al mateix restaurant que ells, caminant cinc o sis passos darrere d'en Lantier, amb les mans pengim-penjam, com si acabés de deixar-li anar el braç per no passar junts sota la claror crua dels llums en forma de globus de l'entrada.

Quan la Gervaise es va despertar, cap a les cinc de la matinalada, encarcerada, amb els lloms adolorits, va esclatar a plorar. En Lantier no havia tornat. Per primera vegada dormia fora. La noia va quedar-se asseguda a l'espona del llit, sota l'esquinçall de xintz⁵ descolorit que penjava lligat amb un cordill a la barra clavada al sostre. I, a poc a poc, amb els ulls entelats de llàgrimes, va anar recorrent l'habitació miserablement decorada, moblada amb una calaixera de noguer mancada d'un calaix, tres cadires de balca i una tauleta greixosa on parava una gerra d'aigua, esmotxada. S'hi havia afegit, per a la canalla, un llit de ferro que bar-

rava el pas a la calaixera i ocupava els dos terços de l'habitació. El bagul de la Gervaise i d'en Lantier, obert del tot en un racó, exhibia, envoltat d'uns fossats buits, un vell barret masculí al fons, mig colgat de camises i mitjons bruts; mentre que, damunt dels respatl·lers de les cadires repenjades a la paret, hi havia un xal foradat i uns pantalons enfangats, el que quedava d'unes peces de roba que ni els drapaires volien. Al centre de la lleixa de la xemeneia, entre dues palmatòries de zinc desaparellades, destacava un feix de rebuts del mont de pietat de color rosa clar. Era el millor habitatge de l'edifici, al primer pis, que donava a la circumval·lació.

Entretant, ajaguts l'un al costat de l'altre amb el cap en un sol coixí, els dos infants dormien. En Claude,⁶ que tenia vuit anys, respirava amb un bleix lent i les manetes damunt de la manta, mentre que l'Étienne, que només en tenia quatre, somreia amb un braç al voltant del coll del seu germà. Quan la mare hi va deturar la mirada plorosa, va tenir una altra crisi de sanglots i es va tapar la boca amb un mocador per ofegar els petits crits que se li escapaven. I, descalça, sense recordar-se de posar-se les sabatilles que li havien caigut dels peus, es va tornar a repenjar a la finestra i va reprendre la seva vetlla, interrogant les voreres, guaitant al lluny.

La casa es trobava al Boulevard de la Chapelle, a l'esquerra de la Barrière Poissonnière.⁷ Es tractava d'una casota de dues plantes, pintada de malva fins a la segona, amb les persianes podrides per la pluja. Més amunt d'un fanal de vidres esquerdat, entre dues finestres, es podien llegir, amb penes i treballs, les paraules: «Edifici Boncœur, administrat per Marsoullier», amb grans lletres grogues, una part de les quals havien caigut amb el guix florit. La Gervaise, a qui el fanal entorpia la visió, es posava de puntetes, amb el mocador als llavis. Mirava cap a la dreta, cap

al costat del Boulevard de Rochechouart, on grups de carnissers, davant dels escorxadors, s'esperaven amb els davantals ensangonats; i el vent fresc transportava de tant en tant una pudor, la ferum d'animals massacrats. Mirava cap a l'esquerra, enfilava la llarga cinta de l'avinguda i s'aturava en topiar amb la mola blanca, quasi al seu davant, de l'hospital Lariboisière, que en aquells moments estava en construcció. Lentament, d'un cap a l'altre de l'horitzó, la dona resseguia la muralla dels burots, rere la qual, de nits, de vegades sentia crits d'assassinats; i escodrinyava els racons apartats, els indrets obacs, negres per la humitat i les deixalles, tement descobrir-hi el cos d'en Lantier, amb la panxa foradada a ganivetades. Quan aixecava els ulls més enllà d'aquella muralla grisa i interminable que envoltava la ciutat amb una franja deshabitada, percebia una gran lluor, una polseguera de sol, ja plena de la remor matinal de París. Però tornava la mirada una vegada i una altra cap a la Barrière Poissonnière, amb el coll estirat, atordida de tant veure passar, entre les dues casetes rabassudes dels burots, el torrent ininterromput d'homes, bèsties i carros que baixava des del capdamunt de Montmartre i de La Chapelle. Se sentia un gran soroll com de potes de bestiar: era la munió que, de tant en tant, es parava bruscament i, tot seguit, es desbordava per la calçada, una desfilada sense fi d'obriers que anaven a la feina, amb les eines a l'esquena i la vianda sota el braç; i la gernació s'escolava cap a París, on se submergia contínuament. Llavors la Gervaise, enmig de tota aquella gent, creia reconèixer en Lantier, i s'abocava encara més, a punt de caure; després premia encara més fort el mocador contra la boca, com si volgués empènyer endins seu el dolor.

Una veu jove i alegre la va arrencar de la finestra.

—¿Que no hi ha el mestre per aquí, dona?

—Doncs no, Coupeau —va respondre forçant un somriure.

Era un obrer que feia cobertes de zenc i que tenia un recambro de deu francs a dalt de tot de la casa. Portava el sac d'eines a l'esquena. Com que havia trobat la clau al pany de la porta i era un amic, havia entrat.

—Ara treballo allà, ¿saps? —va continuar—, a l'hospital. Ei, quin mes de maig més maco! Però aquest matí refresca fort, ¿oi?

I mirava el rostre de la Gervaise, vermell per les llàgrimes. Quan va veure que el llit no estava desfet, va remenar una mica el cap, discretament; tot seguit es va acostar al llit dels nens, els quals dormien sempre amb aquelles carones de querubins; i, abaixant la veu, va afegir:

—Vaja, vaja! El mestre no ha fet bondat, ¿oi? No t'hi amoïn- nis, noia. S'embolica massa amb la política; l'altre dia, quan sortia elegit l'Eugène Sue,⁸ una bona persona pel que sembla, estava com boig. Pot ser que hagi passat tota la nit amb els amics dient mal d'aquest brivall d'en Bonaparte.

—No, no —va aconseguir murmurar amb esforç—, no és el que penses. Ja sé on és en Lantier... Tenim les nostres coses, com tothom, carall!

En Coupeau va picar-li l'ullet per demostrar-li que amb aquella mentida no el podia pas enganyar. I va marxar després d'oferir-se a anar-li a buscar la llet, si ella no tenia ganes de sortir: era una dona bonica i decidida, i podia comptar amb ell si mai li passava res. La Gervaise, tan bon punt se'n va haver anat, va tornar a la finestra.

A la barrera de la caseta dels burots, el soroll de passos del ramat continuava enmig de la fresca del matí. Passaven els man-nyans amb bata blava, els paletes amb granota blanca, els pintors amb un gec sota el qual espiava una brusa llarga. De lluny, aquesta massa es veia com una confusió pastosa d'un to neutre on dominaven el blau destenyit i el gris brut. De tant en tant, un obrer

s'aturava, encenia de nou la pipa, mentre, al seu voltant, els altres no afluixaven el pas ni un instant, sense una rialla, sense una paraula per a cap camarada, amb les galtes cendroses, la cara girada cap a París, que, per la gola oberta de la Rue du Faubourg-Poissonnière, els devorava d'un a un. No obstant això, a les dues cantonades de la Rue des Poissonniers, a les portes de les tavernes que retiraven els porticons, alguns homes afluixaven el pas; i, abans d'entrar-hi, s'aturaven un moment a la vorera i miraven de reüll cap a París, amb els braços que els penjaven flonjos, ja decidits a prendre's el dia lliure. A dins, davant del taulell, grups d'obriers convidaven a una ronda, ronsejaven, omplien la sala, escopien, tossien, s'escuraven la gola a còpia de gotets.

La Gervaise vigilava, cap a l'esquerra del carrer, la taverna del Père Colombe, on creia haver vist en Lantier, quan una senyora grassa, amb el cap descobert i amb davantal, la va cridar des del mig del carrer.

—Ei, bon dia, Gervaise. Has matinat molt!

La Gervaise es va abocar a la finestra.

—Ah, és vostè, senyora Boche! És que tinc una feinada, avui!

—Sí, ¿oi que sí? Les coses no es fan pas soles.

I van posar-se a xerrar, de finestra a vorera. La Boche era la portera de la casa d'on el restaurant Veau à Deux Têtes ocupava la planta baixa. Moltes vegades, la Gervaise havia esperat en Lantier a la porteria, per no entaular-se sola amb tots els homes que menjaven al local del costat. La portera li explicava que anava fins allà mateix, a la Rue de la Charbonnière, per atrapar al llit un empleat a qui el seu marit no aconseguia cobrar-li el retoc d'un redingot. Tot seguit es va posar a parlar d'un dels seus llogaters que a la nit havia tornat amb una dona i que fins a les tres de la matinada no havia deixat dormir ningú en tota la casa. Però, tot xerrant, observava la jove amb penetrant curiositat;

semblava que només havia anat a col·locar-se sota la finestra per xafardejar.

—¿En Lantier encara és al llit? —va demanar bruscament.

—Sí, encara dorm —va contestar la Gervaise, que no va poder evitar posar-se vermella.

La Boche va veure com les llàgrimes li pujaven als ulls, a la Gervaise; i, sens dubte satisfeta, es va allunyar tractant els homes de colla de fumuts ganduls, però a l'acte va tornar enrere per cridar-li:

—És avui al matí que rentes, ¿oi?... Jo tinc de rentar algunes coses, et guardaré un lloc a la meva vora. I llavors parlarem. —Tot seguit, com presa d'una sobtada llàstima—: Pobreta, faries més bé de no quedar-te aquí, et posaràs malalta... Tens la cara morada de fred.

La Gervaise es va entossudir a quedar-se a la finestra dues hores interminables més, fins a les vuit. Les botigues havien obert. La marea de bruses de treball que baixaven de més amunt havia cessat, i només els tardaners creuaven la Barrière a grans gambades. A les tavernes, els mateixos homes, drets, continuaven bevent, tossint, escopint. Després dels obrers, havien passat les obreres, brunyidores, capelleres, floristes, embolicant-se amb els seus vestits escassos, trotant al llarg de la circumval·lació; caminaven en grups de tres o quatre, parlaven animadament, amb riures lleugers i llançant mirades brillants al seu voltant; de tant en tant, una, sola, prima, amb la cara pàl·lida i el posat seriós, s'arrambava a la muralla dels burots, evitant el corrent de porqueria del clavegueró. Després havien baixat els oficinistes, bufant-se els dits, menjant-se el panet d'un sou⁹ tot caminant; uns, joves llargs i desnerits amb la roba massa curta i els ulls esblaimats i enteranyinats de son; i uns altres, vells que avançaven arrossegant els peus, amb la cara esgroguèida, gastada de tantes

hores d'estar tancats a l'oficina, mirant el rellotge per arribar uns quants segons abans de l'hora. I la circumval·lació recuperava finalment la pau del matí; els rendistes del veïnat es passejaven al sol; les mares, amb els cabells al descobert i les faldilles brutes, gronxaven els infants en bolquers i els canviaven damunt dels bancs; un munt de quitxalla amb els mocs al nas, vestits de qual·sevol manera, s'empentejaven, s'arrossegaven per terra enmig de crits, rialles i plors. Llavors la Gervaise va sentir que s'ofegava, que un atac d'angoixa l'aferrava, perduda tota esperança; li va semblar que tot s'havia acabat, que el món se n'anava en orris, que en Lantier no tornaria mai més. Amb la mirada perduda, recorria els vells escorxadors, negres de les matances i de la seva ferum, i després l'hospital nou, grogós, que mostrava, pels forats oberts de les fileres de finestres, les sales despullades on la mort devia estar a l'aguait. Al seu davant, a l'altra banda de la muralla, el cel resplendent, l'alba que s'expandia per damunt de l'enorme desvetllar-se de París, l'enlluernava.

La jove s'havia assegut en una cadira, amb les mans caigudes als costats, ja sense plorar, quan en Lantier va entrar tranquil·lament.

—Ets tu! Ets tu! —va exclamar ella fent per penjar-se-li al coll.

—Sí, sóc jo, ¿qui si no? —va contestar ell—. No comencis amb les teves ruqueries, ¿eh?

Ell l'havia apartat del mig. Després, amb un gest malhumorat, va llançar el barret de feltre negre damunt de la calaixera. Era un xicot de vint-i-sis anys, menut, molt moreno, guapot, amb un bigotet que tota l'estona cargolava d'esma amb els dits. Portava una granota d'operari, un redingot vell, tacat, cenyit a la cintura, i tenia un accent provençal molt marcat.

La Gervaise, que s'havia deixat caure a la cadira altre cop, es queixava fluixet, amb frases curtes.